

DR. SZODFRIDT ISTVÁN

A kislevelű hárs termőhelyi igénye

A kislevelű hárs termőhelyi igényét egyrészt magyarországi elterjedésének adatai (Bartha D. – Mátyas Cs. 1995 és Soó R. 1966), valamint saját korábbi vizsgálataim és feljegyzéseim alapján (Szodfridt, 1991) határoztam meg. Az értékeléshez a Járó Z.-féle termőhelyértékelő rendszerezés (1972) kategóriáit alkalmaztam.

1. Klímaigény. A kislevelű hárs tömeges előfordulását a gyertyános-tölgyes és bükkös klímaövezetben találjuk. Ezeket még a szárazabb szélsőség táján is tömeges lehet. Jól mutatja ezt a gödöllői dombvidéki és az ugyancsak alföld-peremi, alacsonyabb térszínti megjelenése a Kisbér környéki homokon. Ezen helyeken a gyertyánt váltja fel a tölgy alatti második koronaszintjével. A bükkös övezeti határterületi előfordulására jellemző tömeges fellépése a Sümeg és Tapolca között húzódó sarvallyi-hubertuszi vonulat bazaltjára rakó-

dott löszön kialakult talajon, ahol a bükk mellett tömeges megjelenése jellegzetes.

Szórványosan, inkább szálanként, megtaláljuk a cseres-tölgyes klímaövezetben is. Hasonlóképp van néhány szálankénti előfordulása az erdős-sztyepp klímaövezetből is (Körös-vidék, Észak-Bácska, Mezőföld). Utóbbiakban alkalmazását már nem javasolhatjuk.

2. Hidrológiai igényei megfelelnek a többletvízhatástól független kategóriának, pótlólagos vízfelvételi lehetőségre nincs igénye.

3. Talajigénye. Számos hegy- és dombvidéki talajtípus megfelel igényeinek. Vagyis elsősorban a barna erdőtalajok típusai, közülük leginkább az agyagbemosódásos barna erdőtalaj (bakonyi, göcsei, zselicségi, mecseki előfordulásai). De megfelel neki az agyagbemosódásos rozsdabarna erdőtalaj is (gödöllői dombvidék) vagy a Ramann-féle barna erdőtalaj, illetve ennek roz-

dabarna altípusa (Kisbér). A Ny-Dunántúl térségében az erősen savanyú, nem podzolos és a podzolos barna erdőtalajokon a gyertyános-tölgyesek elegyfaja. A pangó vizes barna erdőtalaj nem neki való, hiányzik a maradványkarbonátos és csernozjom barna erdőtalajok, ezek már túl szárazak számára, a talajok is, előfordulásuk klímakörülményei is.

A sziklás lejtők és szurdokerdők köves sziklás vázlatájan szintén otthon van, de csak szálanként. Csökkent növekedési erővel találjuk a rendzinákon, valamint fekete nyírok-talajokon és megfelel igényeinek a lejtőhordalék erdőtalaj is.

Az alföldjeinken megszokott csernozjomtalajokról teljesen hiányzik, ugyancsak nincs a talajvíz közeli réti és láptalajokon, sem az öntés- és szikes talajokon.

Irodalom

Bartha D. – Mátyas Cs. (1995): Erdei fa- és cserjefajok előfordulása Magyarországon. Sopron.

Járó Z. (1972): Az erdészeti termőhelyértékelés rendszere. In: Danszky (szerk.): Erdőművelés. (45-255. o.)

Soó R. (1966): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve II. Budapest, Akadémiai Kiadó.

Szodfridt I. (1991): Genetikai talajtípusok és növénytársulások kapcsolata. Agrokémiai és Talajtan. Tom. 40. No. 3-4. 482-484. o.

Madárberkenye az 1997. év fája Németországban. A reményes fájának minősítette az „év fájának kuratóriuma”, amelyben különböző illetékes szervezetek 23 fős képviselője határozott így. Megítélésük szerint a lég- és talajszennyezésnek ott is ellenáll, ahol más fa már nem. Ökológiailag többirányúan igen hasznos, ideális előerdő-fajta, természetes betelepüléssel elegyként csökkenti az erdősítési költséget. Könnyen bomló levélhullatásával javítja a talajt. Sokáig az üldözendő lágyfák közé sorolták, csak újabban talál megbecsülésre. Jelentőségére szórólappal hívják fel a figyelmet, a hírt közlő lap májusban megjelenő 10. számában kíván vele bővebben foglalkozni.

(AFZ/DW 1997. Ref.: Jérôme R.)

1997-BEN IS SOPRON A FAIPAR KATALIZÁTORA!

VEGYEN RÉSZT ÖN IS A

ASZTALOS-, FAIPARI ÉS ERDÉSZETI

SAKKIÁLLÍTÁSOKON

FELVILÁGOSÍTÁS - JELENTKEZÉS:

PROGRAM KFT

H-9400 SOPRON VIRÁGOSKERT U. 3.

TEL. & FAX.: +036 99/338-538 +036 99/334-840

Az év fája volt 1995-ben Németországban a gyertyán. Ebből az alkalomból a bajorországi Arnsteinben az ősszel tudományos konferenciát tartottak. Különösen az erdei ökoszisztémában betöltött jelentőségével foglalkoztak. Megállapították jó társulási képességét, főként tölgyben és bükkben. Rámutattak az élővilág gazdagításában játszott szerepére: termésének makkocskái fontos szerepet játszanak a madárvilág tápanyagválasztékában.

A bajor fajta kiváló tulajdonságainak védelmére figyelmeztettek az Európa déli és keleti részéről származó szaporítóanyag kártékony hatására és a mutatkozó kereslet megfelelő kielégítését saját magtermelő ültetvényekkel igyekeznek kielégíteni.

(AFZ/DW 1996. 26.

Ref.: Jérôme R.)

Bolyai Farkas Erdészeti csonka munkája

III. rész

14. lap.

Ha vagy nincs, vagy nem elég az erdő, azon helyeket kell arra fordítani, a melyek nélkül leginkább el lehet lenni. Ritka hely az, melyet ahoz képesti módon zöldelővé ne lehetne tenni s erre a hasznon kívül sokszor legelők árnyéktalansága, a kopár oldaltok kiellensége, a légnek pusztasági lumsasága, tava a hernyók meggyőzhetlen szaporodásának s az ezek helyébe jöhötök vidám, énekes zöldellés ösztönözik.

Legelső a fák nemeit tudni, melyik cétra melyik fa jobb.

Második azoknak természetési módja; mind a kettőről vagy két szót röviden.

1. Épültre valók: a jó féle gesztenye, a tölgy, cser, szil, fenyők s a nyár, különösen a populus nivea. Legtartósabb, a mely legtöbb hamvat ad, mely szerint a cedrus, jóféle gesztenye áll elől s azután a tölgy. De meg kell különböztetni: vagy kitétetik a száraz s nedves változásnak, vagy száraz helyt áll, vagy vízben avagy földben egészen.

A száraz s nedves változást legjobban állják ki a jó féle gesztenye, tölgy, cser s ezek után a szil; mindazáltal akármiféle fát, mely földben megyen, a koporsón kívül, alulról fel addig, a meddig az eső felszap, lánagon pergelve meg kellene szenezni, mivel a szén nem rothad el, ugyanezt kellene a szőlőkaróknak legalább mind a két végével tenni, ha a tölgy mindjárt a levágás után 3 évig vízben áll, nem hasad s ha levéteik a lágyabb kívülje, nem bántja úgy a szil. A szil kevesebb bántódik a szitól, mint a tölgy és cser, néha ez is hasad. Jó volna, ha sokba nem kerülne olyas helyt a kiszáradt fát ugynevezett olaj firauszval be kenni, akár erős pálinkába felolvasztott terpentines tészta szurokkal, mely a hordók küljére is alkalmasabb, mivel az előbbi rendszerint glet van, a mely mérég.

A hajóépítők nyárban a tövin hámozzák a fát meg s téiben vágják; de ha előre meg nem hantatott a, a levágás után mindjárt meghántatva fedél alá kell tenni. Plinius azt írja, hogy vízbe kell tenni s előbb le megyen, mikor feljön akkor kész. Más a vizen hozott fa, melynek csak egy része van a vízben s az is változólag; s az ilyen fa sikeretlenebb az égetésre is.

Azi írják, hogy minden fa nemét felülhaladja a csaknem örökké tartó Cédrus, mely több helyti próbák után nálunk is elszaporíthatatnak s sebesen nő. Mindazáltal a legöröksebb s a viharok minden villámjaival truzoló s aztal a nemesi jussal, hogy a rövid örömről maradt holtgi adóssággért senmi hatalom bé ne mehessen, egyedül birt háznak legolcsóbb s elég jó a legközségsébb fenyő. Gerendának a tölgy nehéz s nyersen többet bír (mert hajlik) ... szárazon: de azt írják, hogy a Larix nevű fenyő sokkal többet bír, egyáltalában a több fenyők is mind könnyebbek.

15. lap.

különösen az abies nevű alkalmasabbak: sőt a nyár fák, az olasz nyár is jó, ha nedveség nem éri s kevesebbet szenved a szitól. Bükk csak

égetésre a földben s vízben jó; gyertyán csak a szárazon, vízben jobb, ha nyárban vágatva lével telít tétetik be.

2. Asztalosnak: fenyő, hárs, nyár, gyertyán, bükk, tölgy, dió, kőris, akác, szilfa.

Kereknek: bükk, gyertyán, kőris.

Esztergályosnak: vackor, galagonya, gyertyán, kecskerágó, borza, juhar, némelyekre a szilfa is.

Szerszámokra: gyertyán leginkább s a bükk.

Képfaragásra a hárs.

3. Bőrkészítésre: a fiatal tölgynek, csernek haja, a szilfa haja s a Larix nevű fenyő s a Rhusok. Sok bír orvosi erővel is, mint a kőris héj, német csiznak nevezetett.

4. Kovácsszénnek: legjobb a bükk aztán a tölgy; puskapornak a hárs, fűz, magoró; rajzoló szénnek legjobb a kecskerágó, mellyel ha fa – vagy repcsenolajba mártatik s az olaj letöröltetik, állandó rajzolatot lehet csinálni.

5. Tűre legjobb a bükk, gyertyán, tölgy, azután az akác, szil, végre a fenyő, nyár, fűz.

Jegyzés: A fenyőnek sok nemei vannak, melyek közül itt a következőket említeni elég. A legközségsébb itt az egyes levelű, melynek levelei az ágat kereknek veszik körül a vége felé állva; ez rendszerint pinus abies, mely fejt hajja s egyenes magas növésiért arbocekat ad, ennek is egyek a levelei, de az ágon kétféle azon egy lapban férti formán állanak s jó mélyen gyökerezik s azért a fenn irt vágásban maglónak hagyhatatik, nem mint az előbbi, ehből készítenek a clavier s hegedű resonanz.

Igen derék fajta a pinus silvestris is, melynek hosszabb s hengeres levelei kettősen az ágról köröskörül jönnek ki, ez is mélyen gyökerezik s sok sárga kén virág forma magpora van, mely a kénkő eső mesét csinálta, ez a fa neme is igen jó hajó építésre s víz vívésekre s több egyébbe.

Legdicsebb a pinus larix, csak tűze nem, rosszul ég, noha a szene jobb a többi fenyőkénél. ennek kirta levelei bokrosan jönnek egy többől, mint a cédrus (pinus cedrus), de nagy a különbség, mert amannak levelei tétre elhullanak, a cedrus örökké zöld; ez az egy neme a fenyőnek, a mi ki is hajta, ha levágják s az ága homliva is gyökereit ver és a más fenyőknek csaknem halálos gyökérsértést szenved. Még vannak olyan fák, melyeket észak Amerikából (mint az akácot) mint klímánkat kiállókát természeteni kellene: Ilyen a quercus prinus, mely 50 év alatt éri el azon teljes kort, melyet a mi tölgyeink 200 év alatt érnek el s meg is közelítő jószágú s ilyen több is van. Cukor juhar sok nádmezt pótolja. A platanus occidentalis hamar nő s derek fa. Az olasz nyár (nem a lasabban növe fehér hajja) csak harmad annyit mezeget ad, mint a bükk; de egy jugerum ad évenként négy öt bükkfát s jószágút pótolja sebes növéssel.

Illy jövendő hivatalának megfelelőhessen, „saját nyilatkozata szerint 40 drb. könyvet tanult át és írta 5-6 tömött ivre terjedhetett. igen érdekes és szakmánál talán első magyar kis munkáját az erdészetről. Három impurum iv került elő még eddig ezen műből, Bolyai saját kőzírása, eleje és vége hiányzik.”*

„Bolyai a Guillaume Atanáz erdélyi főerdőmester halálával megüresedett állomását cnyréséért három rendbeli folyomást nyújtott be az erdélyi thesaurariatushoz, mely folyomások a nevezett hivatalnál 2833, 3286. és 7887/820. számok alatt vannak iktatva, azonban mindezek a kérvények, mint általában a szában forgó állomás betöltésére vonatkozó iratok kiseléjeztettek, minnek következtében nem lehet megállapítani, hogy Bolyai keresett erdészeti értekezése mellékelve volt-e valamelyik kérvényéhez, vagy sem.”**

Huzotót év óta, ahogy ezen munkáskát Kocz tanár a Bolyai hagyatékában feltalálta s kinek felhívására a kézirattal megfűzésében segítkeztem, ismételen kutattam a hiányzó eleje (8 lap) és vége után, sajnos, eredménytelenül.

Mi lehetett a hiányzó részen, csak találgatni lehet.

Szakunknak egyik erdészmester veteránja, most már néhai Illés Nándor főerdőtanácsos így vélekedik: „Fél lehet tenni Bolyairól, ki matematikus és filozófus volt, hogy az erdő közgazdasági, közegészségi fontosságával, égalji hatásával, sőt a fenyegető faháttal foglalkozott. Lehetőség, hogy ebben a részben kiterjeszkedett az erdőrendezésre is, bár úgy látszik, az I.-rész második pontjában (11. lap) elmondotta azt, a mit erre való nézve tudott.”

„Miután Bolyai tudós professzor volt, azonkívül erdélyi országos erdőfelügyelő állásra pályázott, különben maga is erdőbirtokos*** vala, úgy tekinthetjük munkáját, mint az akkori tanult és művelt magyar férfiu erdészeti tudásának rövid foglatatát.”

„Képzhetők az az eset is, hogy Bolyai ezen cikkben csak futólag jegyezte fel azt, a mit tudott s azután bővebben kidolgozván, terjesztette fel felsőbb helyre s hogy ennek a fogalmazványa egészen elveszett.”

„Akárhogyan legyen azonban, tekintve azt, hogy Bolyai nem volt hívatásos erdész, munkája rendkívül érdekes és világot vet az akkori idő erdészeti tudására.”

„Erdemes a feloldástól megóvni azért is, hogy nyoma maradjon annak, hogy régi nemesi családból származó férfi*** becsavágyának tartotta az erdészet szolgálatát. Ezzel példát, követésre való példát szolgáltatott nehéz helyzetbe jutott közneveltségünknek, a mely e pályán igen jól szolgálhatna a hazának és életrevalóságát oly teregy gyümölcsözöthetné, a melyen eddig élvezni gyönyörűsége volt s a melyhez tehetsége és rátermettsége van.”

Folytatjuk

* Kocz i. h.

** Országos levéltár 1379/904. sz.

*** „Meghazsádoztam s kis kúszásgomban (Domáld, Kiskakalló m.) gazda lettem 3 évig (1801-3) kertemben paratalkál, vízess, erdő, konyha, olajoskukák, plántálás sok évet élvezv” kérészi szemlelembé vittek.” B. önéletrajza.

**** A Bolyai család eredetéről önéletrajzok kimutatja – egyenes ágban Farkas 14. tan keresztül – a XIII század utolsó feléig feltehető. Farkas anyja Pávai Vajna Kesztna, Kocz i. h.

GÁL ISTVÁN

Bolyongás a Hargita táján (II. rész)

Hargita néven ismerteti *Orbán Balázs* is az előbbi hegyláncot a Székelyföld leírása című nagy művében. A *Székely krónika* (1533, másolata 1576. Ezek megsemmisültek a tatárjárási idején, egy harmadik másolat létezik, azonban a M. Tud. Akadémia nem hagyta jóvá) írója a hegyláncot *Héterdőnek* jegyezte fel. Orbán Balázs a hegycsúcsok felsorolásánál a *Madarasi-Hargitát* még *Galusa-tetőnek* is nevezi.

Góriczi Pál 1883-ban kiadott Magyarország térképén a Madarasi-Hargita hegycsúcot (1795 m még akkor, az újabb 1801 m felmérés adata helyett) *Galusa-tetőként* is megnevezi. Tehát két helyen is feltűnik a Galusa-tető (bizonyára az újabb Hargita névnek a régihez kapcsolása miatt, könnyebb azonosítás céljából).

Az ismert eddigi adatok alapján az Akadémiai Kiadó 1978-as szótára által közölt adatok hiteltelése vitatható, és nem fogadható el a megállapítása: „a hegynevő végső forrásaként talán a román Hargotól vagy Hrgotól jöhet származásba”. Ugyanis az a feltevés, hogy a fenti nevű juhosgazdák bérletük volna a Hargita legelőit nem lehetséges, mert a Hargitának ez a része, a Galusa tető legelőtetésre alkalmatlan, sivár, források nélküli, göröngyös, gazos terület, miként nevét is két helyen is feljegyzik: Galusa tető (l. Orbán Balázs és Góriczi Pál). E tényeket magam is igazolhatom, mert a Csicsai-Hargitát ötvenes koromban megjártam, és utána is sokszor, s a Bagolykőről (Csicsai-Hargita) szemlélhettem a Fogarasi-havasok vonulatát, s keletre az erdélyi hegyes-völgyes tájat, a Kis- és Nagysomlyó kúpjait, a gimnázium gyufadoszobor méretűnek látszó kőpét, a Mikó-vár négybástyás zömök tömbjét. Itt nem legeltettek soha, s nincs ilyen feljegyzés a falujegyzőkönyvekben sem.

A Hargita helységnevét keletkezésével kapcsolatban szóba hoztam a székely nyelvírás sajátosságait is. A magyar szóképés régi kifejezéseit a székelység sokáig megőrizte. A *Hargita* név eredetének títka ebben a hagyományörző nyelvhasználatban keresendő, és önként kínálja magát a megoldás, ha az ősi szavakat hívjuk segítségül. Hétköznapjainkból néhány példa! A nem csíki számára leleskelnek a meglepetések! Például:

PITYKA – magyarul krumpli, vagyis *burgonya*. De az, aki beleszelt, az nem pityókás, csak pityókás. A hetipiacon a *pityókásnál* vitték meg a pityókát (krumpli, burgonya).

BORVIZ – magyarul ásványvíz, annyira előszó lett, hogy Bukarest szívében, 1934-ben a legmagasabb palota tetején (Palatul Academiei) ott világított a piros-zöld neonfényes reklám: **BORVIZ DE BORSEC**. Vagyis borszéki borvizi.

TAKARNI mentünk nyár derekán gyermekkoromban nagyapám kaszáljára. Vagyis kaszás legények és takarós leányok egész napra szénakészítéshez láttak. A legények vágták a fűvet, a leányok forgatták. Estére a lekaszált réten állottak a *buglyák* szép sorban.

Mikor a falvak még a közösségi rendtartás szerint éltek (XVI. sz.), a fa hasznosításánál nélkülözhetetlen acél nyereséhez megteremtették a Hargitán található vasérc feldolgozását is. Az érc a zúda és pörkölés után a fűvatóhoz került, ahol a kohóban a hőt fűjtással növelték. A fűvatót vízkerekkel működtették, s ez fontos része volt az olvasztónak, így *vasfűvó* néven vált ismertté. Ez együtt volt az olvasztóval, mégis úgy maradt az utókorra a helynév: *Vasfűvó-domb*. (Ma is így nevezik a *Vámszer Géza* tanárom irányításával feltárt vaskohót a Hargita lábánál.) Nem a *hammer* volt a fontos, hanem a fűvó, ezért nem lett a *Vasfűvó-domb* olvasztója *hámor*. Viszont Csíkmadarason a XVII. sz. közepe táján létesült vasolvasztót már *hámor* néven ismerték, és nem *vasfűvó*-ként.

A vasfűvóban készült vascipót nem vitték kovácsműhelyekbe, hanem helyben, a *vasverőben* dolgozták fel, ahol kovácsrészlég is volt és a rúdvason és pántvason kívül patkót és szegét is készítettek. A *vasverő* névvel *Imre István*nál Székelyek a múlt időben (Magvető, Budapest, 1987. 290, 301) találkozunk. A *vasverőben* a pántvasból fűrészt, fejszét, kapát, ásót, kaszát, sarlót készítettek és a *horgas állón* még serpenyőt is (*Pataki József*: A csíki vashámor a XVII. sz. második felében, a Csíkszeredai Múzeum kiadványa, 1971). Tehát a XVI. században a vasmű *vasfűvó* volt,

majd a továbbfeldolgozás nyomán *vasverőnek* nevezték. A *vasverőben* a vascipót rúddá nyújtották vagy laposították pántvasná, de a *horgas állón* serpenyőt is készítettek. A pántvasat egyengették sík lappá vagy hajlították ívelt – **HARGÍTOTTÁK**. Amit ma hajlításnak nevezünk, a *vasfűvók* idejében **HARGÍTÁS** volt. Mint elemi iskolás, hetven éve, mi is használtuk a szót: „*hargítsd* meg a drótot, hogy állkulcsot csináljunk!” Ma már ez a szó alig hallható, néhány szokatlan kifejezés itt-ott Csíkban előbukkant: a lábszárnak a *horgas ina* (lábikra), *horgas orr* (hajlott orr), *horgas bot* (kampós bot), Csíkban mindez „a” magánhangzóval: *hargas bot*, *hargas orr* stb.

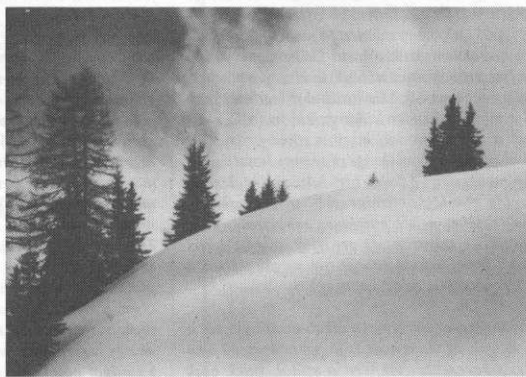
Ma már a **HARGÍT** szinte elhalt, de régen a *vasverőnek* azon a részén, melyen a pántvasat hajlították **HARGÍT** alakban mondták. A *ravó* (a térképészút Lázár deák) a kincstári vagyon felmérésénél a *hargító* munkát hallotta Szentkeresztbányán és a *Vasfűvó-domb*nál, és mint latinszóveg-ismerő, ezt a *hargit* igét a latinosan hangzó végződéssel jegyezte fel, a hegység nevét pedig **MONS HARGIT**-nak írta a térképére 1528-ban.

A *hargit* igét egyre ritkábban mondják ki, és napjainkban már csak két helyen volt fellelhető a Székelyföldön végzett táji szógyűjtéskor. A nemrég megjelent *Gálffy Mózes-Márton Gyula*: Székely nyelvöldrajzi szótár (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987) munkában is csak két helyen találták a kifejezést: *lehajol*; *lehargad* (Szentgyeházsfalu, régebb Oláhfalva) a 300. oldalon, valamint *lehajlik*; *lehargad* (Homoródmalmás) a 300. oldalon. Mindkét helység a szentkeresztbányai *vasfűvó* körzetében.

A **HARGIT** ige létezése a *vasverők* táján azonban vitathatatlan. Annak ténye, hogy ma már lassan eltűnik, nem zárja ki azt, hogy ez a halászéveiktől örökölt szó: **HOROG** ne lehetne forrása a vulkanikus hegy elnevezésének. A hajdani *vasfűvók* közelében még rábukkantak a *szögökre* (*lehargad*); a régi írások beszélnek a *hargító* munkáról, a *vasverő* a *hargító* munkát is gyakorolta a **HORGAS ÜLLÓN**, s a kasza *hargításánál* vigyázott, nehogy elgörbítse, mert a kasza görbén nem vág *rendet*.

A Hargita „szent hegy”, mondják. Lehet *Keresztény* vagy *keresztény* aszerint, hogy Udvarhely felel nézzük vagy Csíkból. S hogy ne legyen viszály a két hívőseger között, elrendezték, hogy Csík szék is Hargita megye lett, Udvarhely anyaszék is; a főváros Csíkszereda lett, Udvarhely pedig municípium (külváros?). (Lehet, azért lett Csíkszereda a főváros, mert nehéz odajutni a Hargita miatt, s gyorsan s könnyen csak helikopterrel érhető el, s mert még nincs mindenkinek helikoptere, így nem tudják annyian molesztálni a *főispánt*.)

Hiteles írások arról, hogy miként alakult a Héterdő Hargitává, okmánytárakban nem található, így mindenki érdeke szerint értelmezheti a magyarázatokat. Az elmondottak után a Hargita név keletkezésének kérdésében rábízom az értékelést a mindennapok emberére. A tudósok az idők és igények változásával úgyis szükség szerint alkotják át az elméleteket.

Töprengés egy könyv szerzőjének erdőfelügyelőket érintő megállapításáról

A karácsonyfa alatt talált ajándékok közül az általam tisztelt Wentzely Dénes könyve, „Üzen az erdő”, szerezte a legnagyobb örömet. Wentzely Dénes írásait mindig nagy élvezettel olvastam. Az 1995-ös év folyamán szerencsém volt előadását is meghallgatni, mely őszinte erdő- és szakmaszeretetről és igaz magyarságról tett tanúságot.

Ilyen előzmények után nagy lelkesedéssel fogtam hozzá könyvének olvasásához. Azonban sajnálattal kellett tapasztalnom, hogy több vonatkozásban túloz, nélkülözi az elfogultlan tárgyilagosságot. Tárgyilagosa a mintegy másfél évig fenntartott erdőgondnok-helyettesi beosztást ellátók megítélésében, mert elismeri, hogy voltak közöttük rendes egyének, de mereven elfogult az erdőfelügyelőket illetően, akikkel kapcsolatosan minden rosszat elmond, kivéltel nem tesz. Tehát minden erdőfelügyelő korrupt, jellemetlen, haszonleső és a szakmában sem járatos, de lusta is. Ez vehető ki a leírtakból.

Az ilyen megállapítás engem mélyen megbántott. 1947. március 14-én, katonaság, hadifogság és szüleimnek Felvidékről, az internálásból való menekülése után az egyik erdőgondnokságnál napi 7 forintért alkalmaztak irodai kisegítőnek. (Egy ebéd a kiföldzében akkor 6 forint volt.) Így kezdődött az erdészeti pályafutásom. A 36 szolgálati évből, nyugdíjba vonulásom előtt, 15 évig voltam erdőfelügyelő. Az erdőfelügyelőket elmarasztaló véleményt saját élményeim egy részének felsorolásával kívánom megcáfolni. Lássuk az idézeteket és az élményeket:

„...messzemenően nem állnak hivatásuk magaslatán... Üzemi életben nem is ügyködtek.”

Aki ilyen kijelentést tesz, annak nincs országos áttekintése. A volt szolgálati helyem területén az erdőért tenni akaró, a szakmához értő, gyakorlattal rendelkező illetőket kértek erdőrendezési felügyelőnek. (Ennek a beosztásnak 1968-ban ez volt a megnevezése.) Ezek a felügyelők sokszor kerültek összeítkezésbe a gazdálkodóval, mert annak a prémiumfelté-

telek teljesítése volt a fő célja, és nem az erdő érdeke. Volt, aki a figyelmeztető megjegyzéseimre: „engem az unokám nem érdekel” válaszolt adta.

„...amolyan kirándulással egybekötött munkakör lett ez a foglalkozás.”

Kirándulgtam én is. Csak gyalogosan lehet igazán megismerni az erdőt. Kezembem térképpel és a jegyzeteimmel kerestem fel olyan erdőrészeket, melyekben az erdészeti okmányok szerint megkezdődtek a munkálatok. Ilyen bejárás során találtam olyan, már részben elszámolt gyérítést, amelyben még meg se kezdtek a kitermelést. A felkeresett erdész felvilágosított: szükség volt a papíron kimutatott mennyiségre, mert annyi hiányzott a prémiumfeltételek teljesítéséhez.

Az egyik termelőszövetkezet erdejében fakitermelőkre buktam. Kiderült, hogy a szomszédos község MÁV állomásfőnöke állította be a munkásokat abból a célból, hogy teknyt faragjanak a kivágott fákból. A szabálytalan termelésről a termelőszövetkezetet tájékoztattam. A szabálytalanságot bírói tárgyalás követte. Hogy mibe nem üti az orrát az erdőfelügyelő? Az ilyen magányos erdőbejárásokra a tavaszi és az őszi erdősítések követő egy-két héten kerítettem időt.

„...ki az a bolond, aki nem szedne gombát...”

Az egyik termelőszövetkezet távoli legelőjét kívánta befásítani az erdészettel. Kiszálltunk helyszínelni. Már messziről fehér foltok mutatkoztak a bejárni szándékozott területen. Hő nem lehet! Akkor micsoda? Hát töménytelen mennyiségű csiperke! A nejlön, amelyben az ételmem volt, pillanatok alatt megtelt gombával. 15 év alatt ez volt az egyetlen eset, amikor gombát szedtem.

„...az se jutott az eszébe induláskor, hogy a 27 B erdőrészi északi sarkán nincs még önkiszolgáló csemegebolt.”

A tászkámban a szükséges iratokon kívül térkép, mérővessző, élelem, zsebkés, összecsuksukató pohár és egészségügyi papír mindig volt. Ez is bizonyítéka lehet annak, hogy megfelelő gyakorlattal rendelkeztem erdőfelügyelővé válásom alkalmával?! Előfordult, hogy délután befejezve a műszaki átvételt a tászkából elővett üveg zöldszilvánival én kínáltam meg az átadókat. Persze gyakoribbak voltak azok az esetek, amikor engem kínáltak, melyhez én egyáltalán nem ragaszkodtam. Megállapításaimnál az utólagos kínálások nem befolyásoltak.

„...és ha jól volt körítve és jól érezte magát az illető, a szemünk előtt nőtt ki az újulat, a tegnap még leradírozott csata-terének nevezett végvágás színterén.”

Mint már említettem, az erdősítések befejezése után kirándulgtam, szemléldöttem, jegyzeteltem. Műszaki átvételkor ezert tudtam rájönni arra, hogy a bejárta erdőrészetben közvetlenül az átvétel előtt erdősítettek. Az augusztusban ültetett lucfenyő csapadékos időjárás esetén szépen megmarad, de még nem élt meg két tenyészeti időszakot. Vajon figyelembe vehető eredményként ilyen esetekben a lucfenyőcskék? **Jártam úgy, hogy tölgyesben az átvétel megelőző órákban fiatalosból metszett lombos vesszőket dugtak az üres foltokba.** Vajon mit kellett volna tennem? Maradéktalanul átvenni felületes szemlelőként? Nem, ezt nem kívánhatta tőlem senki.

Másik eset. Az erdősítési területét bejártuk. A jobbomon álló erdészetvezető vitába szállt. Kevesellte az általam megállapított eredményt. Vitánk közben a balomon álló erdőművelési műszaki vezető állandóan azt súgta: ne engedj. Ő tisztában volt azzal, hogy a valóságosnál nagyobb eredményt egy évvel később neki kell előteremtene.

„...és kirándul fiával-lányával a jó levegőre. Budapestről vidéki ellenőrzésre, ahova 11 órakor meg is érkezik és 15 órakor

A lóval történő anyagmozgatás olcsóbb!

Prättigauban Stefan Hartmann erdészeti vállalkozó újabban ismét kizárólag lóval közelíti ki a faanyagot – és mégis eredményes. A meredek terepen a ló a legjobb szállítóeszköz.

Hartmann úr és a fia szakképzett erdészek. Egy alkalmazottukkal hármásban vezetik két lovukat az egyenként kb. 2 tonna súllyal megrakott szánkók előtt a másfél méter szélességű földúton a vágástérrel az erdei rakodóra. A jelenet filmben illő, de mégsem tűnik nosztalgikusnak. Hartmannék tíz évvel ezelőtt kezdtek ismét lóval közelíteni.

A kiírt fakitermelésekre mindig megadják ajánlatukat, mely gyakorta kedvezőbb, mint a gépesített erdészeti vagy helikopter-es vállalkozásoké, így munkahiányra nem panaszkodnak.

Az újrazedés idején sokan kinevették, gúnyolódva vagy szánakozva. Mondják, hogy vannak már gépek, melyek egy művelettel kidöntik és legallyazzák a fát, sőt el is darabolják. Csakhogy egy ilyen több műveletet végző gép ára egy millió svájci frank, a mozgásához meghatározott szélességű és teherbírású utakat igényel, több tonna súlya miatt is az erdőben olyan sebeket hagy hátra, melyek éveken át nem gyógyulnak be.

Sári Zsolt

már indul is vissza a járata. Közben ebédelni is kell. Így aztán az irodában intéz el mindent, jó eset, ha egy-egy erdőrészebe kinéz néhány pillanatra."

Én nagyvárosban laktam. Onnan indultam vonattal, autóbusszal a látogatott gazdálkodókhoz. Reggel 7 órakor érkeztem az erdőszethez, ahol még takarították az irodát. Egy sarokba húzódva figyeltem a takarító tevékenységét és vártam az erdészeti műszaki dolgozóit. A szükséges írásbeli intéznievalót az erdőfelügyelőség irodájában előző nap elkészítettem, így csak a terepi bejárás tölthette ki a napomat. Nem volt olyan erdő-részlet, amelyet be ne jártam volna. Zord, havas decemberi napon az erdőszetvezető azt a kijelentést tette, hogy ilyen időben senki nem kényszeríthet a szabadban végzett munkára. Ezért csak a kerületvezető erdőszettel, fogattal közlekedve, jár-tuk be az átvenni tervezett erdőrészeket. A fagyos idő elle-nére verejték ütötte át a kalapomat.

Volt eset, amikor a műszaki vezető arra kért, hogy ő maradjon a gépkocsiban, míg én bejárom a terepet. Meglehet-t a véleményük rólam! De a lelkiismeretem nyugodt még most is.

Az ebédet rossz időben általában a gépkocsiban, jó idő es-tén egy útból forrásnál fogyasztottuk el. Beszerzéssel nem foglalkozhattam, mert a nehéz akatatókával is elég kellemetlen volt a közúti járművekre a fel-, le-, átszállás.

A továbbiakban megjegyzem, hogy az erdőfelügyelők sem értettek egyet a túlzott véghasználatokkal, a vágásérettségi ko-

rok leszállításával. Több esetben kértük az erdőtervezőket, hogy az egészséges állományokat papíron fiatalítsák meg, így mentve meg néhány erdőrésztlet fatömegét az utókorak. Az üzemtervi mérlegbeszámolóinkban ugyan kimutattuk az üzem-tervtől való lemaradást, mert az összehasonlítást felső elvárásra meg kellett adnunk.

Nekem is feltűnt, hogy tarvágásoknál, végvágásoknál nagy eltérések mutatkoznak a tényszámok és az üzemtervi előírások között. Többször csináltam összehasonlítást. Az egyes erdő-résztleteknél mutatózó, néha szinte hihetetlenül nagy eltérés ellenére az összesített végeredmény soha nem mutatott 10%-nál nagyobb különbséget. Tehát a nagy számok törvénye alap-ján a mennyiségek kiegyenlítődték.

Remélem, hogy az általam leírtak legalább részben meg-változtatják tisztelt őscsúrom, Wentzely Dénes rossz vé-leményét az erdőfelügyelőről. De nem csak az övét!

Meg kell említenem, hogy nyugdíjasként szaktanácsadónak hívtak meg az erdőgazdaság. Úgy érzem, hogy ez a meg-tisztelő elismerés nem csak nekem, de az erdőfelügyelőknek is szól.

Írásomnak nem célja elmarasztalás, indulatok keltése. Kü-lönösen manapság van szükség arra, hogy megfogjuk egymás jobbát és együtt haladva tevékenykedjünk célunk, az erdősi-lyebb Magyarország megvalósításáért. A lélekben kezét nyújtó

Schalkház Lipót

A szegedi „Kiss Ferenc” Erdészeti Szakközépiskola „jubileumi” baráti találkozót tartott.

Az intézményt támogató „külső munka-társak” immár ötödször jöttek össze, hogy sportos, vidám hangulatban töltsenek el né-hány órát, miközben komoly dolgokról is szó esett.

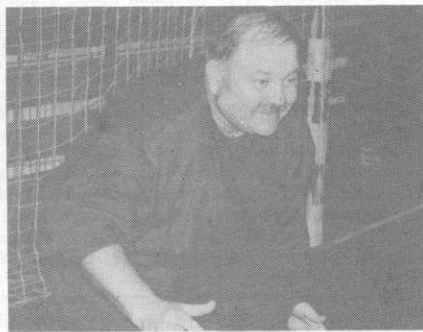
Nádaskay Gábor iskolaigazgató kö-szöntőjében kiemelte, hogy a támogatók nélkül sokkal szegényebben működhetne az iskola.

A hagyományos sportvetélkedőn kosár-labdában Holdampf Gyula vezetésével nyertek az örök ifjak, míg a négy csoport

közül a DALERD Rt. csapata nyerte foci-ban. A torna legtöbb és legszebb góllövője Sódar Pál lett. A szünetekben a helybéli klasszikus táncból tartottak be-mutatót csinos lányok és ifjak. Este baráti vacsorán és hajnalig tartó tarokkpartin heveték ki a résztvevők a vetélkedő testi és lelki sebeit.

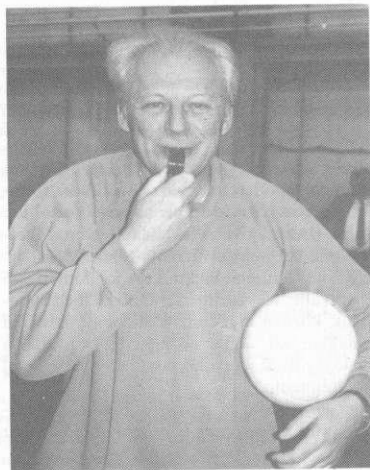
Ismét szép volt, fiúk!

Pápai Gábor

A csodakapus Zsibók András

A játékvezető Bóna József

A díjkiosztás: Kondor Endre, Nádaskai Gábor és Vass Sándor (balról jobbra)

